

Гудз Марія Степанівна,
*асистент, кафедра української та зарубіжної літератур
і методик їх навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 5 КЛАСІ НУШ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ

XXI століття – це час інтенсивного інформаційного потоку. Сучасне суспільство – медіасередовище, у якому кожен функціонує як окрема одиниця, а тому потребує компетентних, інтелектуально розвинених, конкурентоспроможних та медіаграмотних людей. Потреби соціуму мотивують освітню сферу до реформування стратегій розвитку. Важливо, щоб сучасні навчальні заклади давали якісні та багатогранні знання і формували медіанавички. Допомогти у цьому може медіаосвіта, впроваджена на загальнодержавному рівні, оскільки основною її метою, як слушно зазначає А. Литвин, є медіаграмотність та здатність до критичного сприйняття інформації [2].

Важливу роль у формуванні медіаграмотної особистості, безумовно, відіграє школа та вчителі. Зокрема, урок української літератури – це місце, де учні мають можливість розвивати медіанавички (пошук та підбір інформації, її аналіз, об'єктивне сприйняття і відтворення, критичне мислення, здатність до творчості тощо), щоб формувати свою цілісну картину світу. Тому сучасні вчителі-словесники повинні продумувати шляхи досягнення цілей, які стоять перед освітою. Вважаємо, що одним із них є використання міжпредметних зв'язків, які сприяють органічному поєднанню у свідомості дитини знань, набутих на уроках різних предметів, а саме: зарубіжної літератури, історії, природознавства, математики, образотворчого мистецтва, художньої культури, музики.

Про потребу встановлення таких зав'язків у педагогіці говорили ще Я. Коменський, Дж. Локк, Й. Песталоцці, К. Ушинський, В. Сухомлинський та інші. Зв'язок різних шкільних предметів та їхній вплив на формування знань описували І. Бех, Л. Божович, П. Гальперін, Г. Костюк, В. Крутецький та інші. Зокрема міжпредметні зв'язки на уроках української літератури досліджували

О. Бандура, Т. Бугайко, Ф. Бугайко, Н. Волошина, Л. Вороніна, О. Данилюк, Л. Ковальчук, В. Неділько, Є. Пасічник, О. Савченко В. Шуляр та інші.

Трактують значення терміну «міжпредметні зв'язки» по-різному. Так О. Савченко розуміє міжпредметні зв'язки як дидактичний засіб, який передбачає комплексний підхід до формування й засвоєння змісту освіти, що надає можливість здійснювати зв'язки між предметами для поглибленого, всебічного розгляду, найважливіших понять, явищ і наголошує на тому, що вони розвивають системне мислення і є результатом узагальнювальних дій [4]. Слушним вважаємо твердження В. Моторіної про те, що міжпредметні зв'язки є структурним компонентом навчального процесу, а при їх застосуванні слід дотримуватись дидактичних принципів: науковості, системності, свідомості [3]. Беручи до уваги думки визначення вчених, можемо стверджувати, що міжпредметні зв'язки на уроках формують медіаграмотність учнів.

Освітня реформа «Нова українська школа» рекомендує систематично використовувати внутрішньо предметні і міжпредметні зв'язки. Зокрема і у 5 класі на уроках української літератури. Про це свідчить аналіз модельних програм. Так автори Т. Яценко, В. Пахаренко та О. Слижук рекомендують використовувати міжпредметні зв'язки як актуалізацію здобутих знань учнями на уроках зарубіжної літератури, історії, української та іноземної мов, музики та образотворчого мистецтва. А окрім цього подають мистецькі твори (живопис, музика, архітектура, скульптура, кіно, анімація тощо) для формування мистецького контексту, який сприятиме цілісному осмисленню літературного тексту [7]. Наприклад, до теми «Народні казки» пропонують звернутись до знань із зарубіжної літератури, літератури національних меншин, іноземної мови про народні казки в зарубіжному фольклорі та до образотворчого мистецтва – про ілюстрації до української народної казки «Яйце-райце» (художниця – К. Штанко), а до теми «Літописні оповіді «Повість минулих літ»: «Три брати – Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь» — з історії України про добу Київської Русі [7].

На змістовно-інформаційному рівні запропоновані міжпредметні зв'язки й у модельні програмі з української літератури авторського колективу М. Чумарної та Н. Пастушенко, де наголошується на зв'язку з навчальним

предметом «Українська мова», який забезпечує комунікативний підхід до аналізу художнього твору, що передбачає аналіз діалогів, комунікативних ситуацій, взаємодії персонажів, а також мовленнєва діяльність учнів [6]. Наприклад, при вивченні твору «36 і 6 котів-детективів» Галини Вдовиченко пропонують провести паралель зі знаннями з української мови про діалог та монолог, а при вивченні «Казки про колядку» Зірки Мензатюк рекомендують згадати «Снігову королеву» Ганса Крістіана Андерсена тощо. У цій програмі також дібрано мистецький контент, що співзвучний з творами літератури або виник на їхній основі. Так до розлілу «Жива казка природи», де вивчається творчість Богдана-Ігоря Антонича додають мистецькі твори Федора Манайла «Золота осінь» і Катерини Білокур «Багрянець осені» [6].

Розмірковуючи про можливості учителя на уроці, слід звернути увагу на те, що окрім рекомендованих міжпредметних зв'язків, можна створювати контекст за власним баченням. Наприклад, розвитку системного і творчого мислення учнів, у формуванні їх пізнавальної активності, самостійності та інтересу до пізнання сприятимуть паралелі, проведені між українською літературою та трудовим навчанням. Так при вивченні народної творчості (прислів'я, загадки, приказки тощо) та літературних творів, у яких висвітлено значимість праці, описано різні види діяльності, особливості технологій, техніка та її роль у житті людей, можна запропонувати учням скласти загадки про вироби, які виготовили на уроках трудового навчання тощо. Важливим і цікавим відходом від формального навчання буде використання міжпредметних зв'язків української літератури та природничих дисциплін. Наприклад, при вивченні оповідання Оксани Іваненко «Цвітаринь», Миколи Вінграновського «Гусенятко», Марії Морозенко «Вірність Хатіко» тощо.

Треба сказати, що міжпредметні зв'язки здатні реалізуватися через сучасну навчальну книгу. Наприклад, підручник української літератури 5 класу в НУШ авторського колективу О. Калинич та С. Дячок пропонує вчителю та учню для цілісного сприйняття та аналізу скористатись знаннями та навичками з інших предметів (географія, історія, математика, інформатика, художня культура тощо), опрацювавши певні медіатексти. Серед них адміністративна карта України, яка подається при вивченні творчості кожного письменника, зображення рослин, тварин, які згадуються у певних творах, старовинні фото

пам'ятників, зображення різних предметів побуту та знарядь праці, QR-коди, схеми, діаграми, таблиці тощо [1].

Отже, міжпредметні зв'язки забезпечують поглиблене вивчення теоретичного матеріалу і формування в учнів узагальнених наукових понять, допомагають їм застосовувати здобуті знання на практиці, сприяють виробленню вміння знаходити загальні закономірності і відмінності при розгляді різноманітних процесів, формують вміння цілісно сприймати інформацію, розвивають логічне та критичне мислення, активізують увагу та додають новизни у навчальний процес. Усе це позитивно впливає на розвиток медіаграмотності учнів під час уроку української літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калинич О., Дячок С. Українська література: підручник для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Тернопіль: Видавництво «Астон», 2022. 293 с
2. Ливин А. В. Завдання медіа-освіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2009. Вип. 4. С. 9-21
3. Моторіна В. Г. Міжпредметні зв'язки як головна умова професійної підготовки вчителя математики. *Пед. науки*. Херсон, 2002. Вип. 27. С. 158–162
4. Савченко О. Я. Міжпредметні зв'язки як ресурс реалізації компетентнісного підходу на уроках літературного читання. *Український педагогічний журнал*. 2017. № 2. С. 48-57
5. Шацька Н. Міжпредметні зв'язки на уроках української літератури як засіб формування ключових компетентностей школярів в умовах упровадження Концепції Нової української школи. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 2. С. 100–104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2018_2_28
6. Чумарна М. І., Пастушенко Н. М. Українська література. 5–6 класи: модельна навчальна програма. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetar.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Chumarna.Pastushenko.07.09.pdf>
7. Яценко Т. О. (Ред.) Українська література. 5–6 класи: модельна навчальна програма. Київ: *Педагогічна думка*, 2021. 64с.
8. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А. Українська література: підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022. 256 с.